

MỘT SỐ KIẾN NGHỊ NHẪM ĐỊNH HƯỚNG NIỀM TIN TRONG ĐỜI SỐNG TÍN NGƯỠNG, TÔN GIÁO Ở TRUNG BỘ HIỆN NAY^(*)

THS. NGUYỄN THỊ THU TRANG^(**)

Tóm tắt: Những năm qua, cùng với tiến trình phát triển của đất nước, đời sống của người dân Trung Bộ ngày càng được nâng lên. Bên cạnh những mặt tích cực cơ bản, còn không ít vấn đề, hệ lụy kéo theo tác động tiêu cực làm thay đổi niềm tin trong đời sống tín ngưỡng, tôn giáo của người dân nơi đây. Do vậy, Đảng, Nhà nước và chính quyền các tỉnh, thành Trung Bộ cần có những biện pháp thiết thực, đồng bộ để nâng cao nhận thức và định hướng niềm tin cho quần chúng nhân dân trong đời sống tín ngưỡng, tôn giáo.

Từ khóa: định hướng niềm tin; tín ngưỡng, tôn giáo; Trung Bộ

Theo thống kê, tính đến tháng 8/2019, khu vực Trung Bộ có khoảng hơn 03 triệu tín đồ tôn giáo⁽¹⁾, thuộc các tôn giáo, như Công giáo, Phật giáo, Tin Lành, Phật giáo Hòa Hảo, Cao Đài, Hồi giáo, Baha'i, Tịnh độ Cư sĩ Phật hội. Phật đường Nam tông Minh sư đạo và Chăm Bà la môn. Xuất phát từ vị trí địa lý trải dài của dải đất miền Trung, với vòng cung hướng mình ra biển, miền Trung là điểm đặt chân đầu tiên của nhiều tôn giáo ngoại lai, như Bà la môn (du nhập vào cộng đồng người Chăm vùng Ninh Thuận, Bình Thuận) hay Tin Lành (du nhập

vào Việt Nam với điểm đến đầu tiên là Đà Nẵng năm 1911), Hội An (Quảng Nam) là điểm đến đầu tiên của Công giáo ở vùng Đàng Trong. Với vị trí là cầu nối của hai miền đất nước, miền Trung còn là điểm chuyển tiếp trong dòng chảy Bắc - Nam của các tôn giáo.

Mặc dù có sự khác biệt nhất định nhưng các tôn giáo đều có tính giao thoa, tích hợp nhiều nét văn hóa vùng miền, có sự đan xen, hòa đồng, ảnh hưởng qua lại sâu sắc, thể hiện bản tính cởi mở, bao dung chứ không hẹp hòi, kỳ thị, khép kín. Tuy nhiên, do chịu sự tác động của các điều kiện chính trị, văn hóa... các tôn giáo ở miền Trung thường có nhiều biến đổi và mang tính phức tạp. Gần đây, xu hướng đa dạng hóa trong đời sống tôn giáo là nét đặc trưng của người dân vùng Trung Bộ. Đời sống tín ngưỡng, tôn giáo trong khu vực diễn ra một cách phong phú, đa dạng, với nhiều phức tạp về chính trị - xã hội.

^(*)Bài viết là kết quả nghiên cứu của đề tài cấp quốc gia: "Niềm tin xã hội trước thách thức của phát triển và hội nhập ở vùng Trung Bộ", Mã số: KX.01.42/16-20

^(**)Học viện Chính trị khu vực III, Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

1. Cùng với tiến trình phát triển của đất nước, đời sống của người dân Trung Bộ ngày càng được nâng lên. Bên cạnh những mặt tích cực mang tính cơ bản, có không ít những vấn đề, hệ lụy kéo theo. Từ tình trạng thất nghiệp, tai nạn giao thông, các căn bệnh xã hội, rủi ro trong kinh doanh đến tình hình thiên tai, dịch bệnh gần đây đã gia tăng lo âu, căng thẳng, thậm chí hoang mang trong đời sống tinh thần của một bộ phận người dân. Để đối phó với những bất an trong cuộc sống và có cảm giác yên tâm, thanh thản, được che chở, bảo vệ, không ít người dân đã tìm đến với tôn giáo, tín ngưỡng.

Tuy nhiên, nhiều người tham gia thực hành các nghi lễ tôn giáo, tín ngưỡng, thực hành đức tin dựa trên nhu cầu của tâm thức và những thói quen tập nhiễm, chứ không hẳn dựa trên nhận thức đúng đắn và đầy đủ. Mặc dù không phải là tín đồ, nhưng họ vẫn tìm đến các cơ sở tôn giáo, tín ngưỡng để giải tỏa "nhu cầu" của đời sống tinh thần cá nhân. Bên cạnh đó, những yếu tố mang tính thực dụng của cuộc sống cũng xâm nhập vào đời sống tôn giáo. Nhiều người đến nơi thờ tự là vì họ được nghe tuyên truyền, quảng bá và cũng để thỏa mãn sự hiếu kỳ. Có người đến theo phong trào, đến cầu tài, cầu danh, thăng quan tiến chức... thậm chí cầu hại người khác. Mặc dù, việc đốt vàng mã trong dịp lễ, tết, cúng giỗ là phong tục đã tồn tại từ lâu, nhưng nhiều người tin rằng, đốt càng nhiều vàng mã càng được nhiều lộc nên tiêu tốn nhiều tiền vào việc mua vàng mã. Đối với việc cúng vong ân, nhiều gia đình vẫn thực hiện theo phong tục truyền thống, nhưng nếu tin rằng, vong có thể báo oán, ban phúc, giáng họa, dùng tiền trả cho vong có thể hóa giải mọi vận hạn hay nghiệp chướng thì đây lại là mê tín.

Có thể thấy, từ niềm tin tôn giáo chân chính chuyển thành mê tín là rất khó kiểm soát. Những hành vi đó làm cho niềm tin trong lĩnh vực tôn giáo, tín ngưỡng xuất hiện nhiều biểu hiện lệch lạc, phản cảm, ảnh hưởng tiêu cực đến sức khỏe, nhân phẩm, đạo đức và kinh tế, thậm chí là tính mạng của tín đồ và những người xung quanh.

Ngoài ra, một số cá nhân, tổ chức lợi dụng danh nghĩa tôn giáo, tín ngưỡng, sử dụng niềm

tin tâm linh như là "mặt hàng kinh doanh" trục lợi. Để đạt đến các giá trị về mặt lợi ích, các đối tượng đã bất chấp mọi thủ đoạn, trong đó có hiện tượng lôi kéo, dụ dỗ quần chúng nhân dân tham gia vào những dạng thức niềm tin không phù hợp với truyền thống, không đúng với giáo lý, giới luật của các tín ngưỡng, tôn giáo. Hiện tại, nhu cầu của người dân về đời sống văn hóa, tín ngưỡng, tôn giáo rất lớn, nhưng sự nhiễu loạn về thông tin khiến người dân khó phân biệt thật - giả, đúng - sai so với giáo lý cũng như văn hóa truyền thống, dẫn tới việc thực hành theo tâm lý đám đông, theo những hướng dẫn hoặc thông tin chưa được kiểm định. Điều này không chỉ ảnh hưởng đến đời sống của mỗi cá nhân, mà còn ảnh hưởng đến uy tín của các tôn giáo và môi trường xã hội - nơi cá nhân sinh sống.

Thời gian gần đây, hiện tượng tôn giáo mới xuất hiện ở khu vực Trung Bộ cũng tác động tiêu cực đến niềm tin tôn giáo, tín ngưỡng của nhân dân. Các hiện tượng tôn giáo này đã và đang dẫn đến việc làm nhiễu loạn văn hóa tâm linh của người Việt Nam, đặc biệt là gây nhiễu bất ổn chính trị - xã hội ở khu vực Trung Bộ.

2. Để nâng cao nhận thức và định hướng niềm tin cho quần chúng nhân dân trong đời sống tín ngưỡng, tôn giáo, Đảng, Nhà nước cũng như chính quyền các tỉnh, thành Trung Bộ cần có **những biện pháp thiết thực và đồng bộ**.

Thứ nhất, xây dựng và kiện toàn các văn bản chính sách, pháp lệnh, pháp luật liên quan đến đời sống tín ngưỡng, tôn giáo

Giải pháp này hướng đến việc nâng cao hiệu quả công tác tôn giáo cũng như tạo lập môi trường cho niềm tin tín ngưỡng, tôn giáo phát triển dựa theo những định hướng tích cực. Việc kiện toàn đường lối, cơ chế, chính sách là nhiệm vụ quan trọng nhằm đưa nghị quyết của Đảng đi vào đời sống thực tiễn, cũng như bảo đảm thực sự quyền tự do tín ngưỡng, tôn giáo của con người theo Hiến pháp năm 2013 và Luật Tín ngưỡng, tôn giáo năm 2016.

Mục tiêu của công tác quản lý không chỉ dừng lại ở việc hướng dẫn các cá nhân trong cộng đồng tuân thủ quy định của pháp luật, mà

quan trọng hơn là tạo được hành lang pháp lý đầy đủ để các giá trị của niềm tin tín ngưỡng, tôn giáo được định hình, phát huy dựa theo những chiều hướng tích cực. Trên thực tế, việc thể hiện niềm tin tín ngưỡng, tôn giáo của quần chúng nhân dân luôn có những vấn đề mới đặt ra và cần được điều chỉnh, trong khi các chính sách, pháp luật còn những bất cập nhất định. Vì vậy, các cơ quan quản lý nhà nước về tín ngưỡng, tôn giáo cần đẩy mạnh công tác nghiên cứu, tổng kết thực tiễn để kịp thời hướng dẫn, bổ sung, điều chỉnh chính sách, pháp luật cho phù hợp. Các cấp chính quyền ở Trung Bộ cần kịp thời thể chế hóa chủ trương của Đảng thành chính sách, pháp luật, chương trình, nhiệm vụ cụ thể về công tác tín ngưỡng, tôn giáo. Tăng cường công tác quản lý, hướng dẫn các tổ chức, cá nhân thực hành, thể hiện niềm tin đối với đời sống tín ngưỡng, tôn giáo một cách lành mạnh. Đồng thời, thường xuyên chăm lo đến đời sống vật chất, tinh thần của nhân dân, trong đó có quần chúng tôn giáo bằng các chính sách phát triển kinh tế, văn hóa, xã hội; bảo đảm thực hiện nhiệm vụ giữ gìn an ninh, trật tự, an toàn xã hội, đấu tranh có hiệu quả với các hành vi vi phạm pháp luật trong hoạt động tín ngưỡng, tôn giáo.

Bên cạnh đó, cần tiếp tục đẩy mạnh tuyên truyền, phổ biến các quan điểm, chủ trương của Đảng về việc xây dựng niềm tin và thực hành niềm tin trong đời sống tín ngưỡng, tôn giáo. Cần xem việc thể hiện niềm tin của quần chúng nhân dân đối với đời sống tín ngưỡng, tôn giáo là nhu cầu tinh thần và sẽ tiếp tục tồn tại trong quá trình xây dựng chủ nghĩa xã hội. Chú trọng quy hoạch, đào tạo, sử dụng đội ngũ cán bộ làm công tác tôn giáo có đủ phẩm chất, năng lực và bản lĩnh chính trị vững vàng. Bởi, chất lượng của đội ngũ cán bộ sẽ quy định tính hiệu quả các quyết sách của Đảng, cũng như định hướng đúng đắn cho các tầng lớp nhân dân trong việc thực hành niềm tin tín ngưỡng, tôn giáo.

Thứ hai, tăng cường công tác định hướng niềm tin tín ngưỡng, tôn giáo theo hướng lành mạnh, tích cực

Sự mở rộng và đa dạng trong niềm tin tín ngưỡng, tôn giáo của cộng đồng cư dân Trung

Bộ bắt nguồn từ nhu cầu sinh hoạt đời sống tinh thần của quần chúng nhân dân và sự quan tâm, tạo điều kiện của Đảng và Nhà nước đối với các hoạt động tín ngưỡng, tôn giáo. Cùng với việc thừa nhận tôn giáo là vấn đề còn tồn tại lâu dài, nguyên tắc cao nhất trong các chính sách tôn giáo của Đảng là coi trọng quyền tự do tín ngưỡng, tôn giáo của mỗi người công dân.

Sự hình thành đa dạng của các dạng thức niềm tin tín ngưỡng, tôn giáo đã làm cho cuộc sống của con người trở nên phong phú, dẫn đến sự ra đời của nhiều loại hình văn hóa, nghệ thuật. Tuy nhiên, bên cạnh niềm tin mang tính tích cực, các dạng thức tiêu cực của niềm tin lại bắt nguồn từ sự mê tín dị đoan và sự cuồng tín. Để khắc phục được điều này, cần phải định hướng xây dựng niềm tin và thực hành niềm tin theo đúng những giá trị tích cực của đời sống tôn giáo, tín ngưỡng. Về phía nhà quản lý, cần đẩy mạnh công tác tuyên truyền, giáo dục cho quần chúng nhân dân những giá trị tích cực của đời sống tín ngưỡng, tôn giáo. Cung cấp phương thức, giải pháp đúng đắn để thực hành và thể hiện niềm tin chính đáng đối với đời sống tâm linh tinh thần. Cần chỉ rõ những sai trái và hệ quả từ mê tín, dị đoan, hiện tượng cuồng tín, đồng thời xử lý nghiêm minh những trường hợp vi phạm trong đời sống tín ngưỡng, tôn giáo.

Các cấp ủy, chính quyền cần quan tâm lãnh đạo, chỉ đạo giải quyết hợp lý các nhu cầu hoạt động tôn giáo của tổ chức tôn giáo, như: tổ chức lễ nghi, sinh hoạt tôn giáo; việc đào tạo, bổ nhiệm chức sắc; giải quyết đất đai, xây sửa cơ sở thờ tự,... Chú trọng phát huy vai trò của đội ngũ chức sắc, chức việc của các tôn giáo nhằm vận động tín đồ, tổ chức tôn giáo đồng hành cùng dân tộc. Đồng thời, tăng cường vai trò của các chức sắc tôn giáo trong việc định hướng niềm tin cho các tín đồ. Đội ngũ này chính là những người "trao truyền" đức tin nên việc định hướng niềm tin cho các tín đồ luôn giữ vai trò quan trọng. Tiếp đó, cần tăng cường xuất bản các tài liệu, sách, báo, các bài nghiên cứu, tăng cường thông tin truyền thông để hướng dẫn người dân nâng cao nhận thức, có niềm tin và thực hành đúng với giáo lý, giáo luật.

Thứ ba, kiên quyết đấu tranh xóa bỏ và xử lý nghiêm các hình thức lợi dụng tôn giáo, tín ngưỡng để trục lợi, để chống phá chính quyền và chế độ

Luật Tín ngưỡng, tôn giáo năm 2016 quy định: Nhà nước tôn trọng và bảo hộ quyền tự do tín ngưỡng, tôn giáo của mọi người; bảo đảm để các tôn giáo bình đẳng trước pháp luật, đồng thời khẳng định nghiêm cấm: “Xâm phạm quốc phòng, an ninh, chủ quyền quốc gia, trật tự, an toàn xã hội, môi trường; xâm hại đạo đức xã hội; xâm phạm thân thể, sức khỏe, tính mạng, tài sản; xúc phạm danh dự, nhân phẩm của người khác; cản trở việc thực hiện quyền và nghĩa vụ công dân” và “lợi dụng hoạt động tín ngưỡng, hoạt động tôn giáo để trục lợi”⁽²⁾. Trên thực tế, tình trạng lợi dụng tín ngưỡng, tôn giáo để gây rối, chống phá chính quyền vẫn diễn ra ở Trung Bộ. Bên cạnh đó, hiện tượng thương mại hóa, “buôn thần bán thánh”, đánh vào niềm tin tôn giáo, tín ngưỡng của người dân, lợi dụng nghi lễ để trục lợi,... Các hành động này không những làm xấu đi nét đẹp thuần túy của các tín ngưỡng, tôn giáo, mà còn là tác nhân gây mất ổn định xã hội, làm suy giảm niềm tin trong quần chúng.

Để nâng cao nhận thức cũng như niềm tin cho các tầng lớp nhân dân, chính quyền các tỉnh, thành Trung Bộ cần chủ động phòng ngừa, kiên quyết đấu tranh với những hành vi lợi dụng tín ngưỡng, tôn giáo. Tôn trọng và bảo đảm quyền tự do tín ngưỡng, tôn giáo, giải quyết đúng đắn và đầy đủ nhu cầu tín ngưỡng, tôn giáo của quần chúng là cơ sở để đấu tranh chống lợi dụng tôn giáo có hiệu quả. Bên cạnh đó, cần chủ động phòng ngừa, kiên quyết đấu tranh chống lợi dụng tôn giáo, tạo môi trường để các tôn giáo sinh hoạt lành mạnh, tạo điều kiện để bảo đảm quyền tự do tín ngưỡng, tôn giáo được thực hiện tốt. Đây là hai mặt của một vấn đề có sự tác động qua lại lẫn nhau, trong đó nhấn mạnh việc chủ động, quan tâm giải quyết các nhu cầu sinh hoạt, thể hiện niềm tin tín ngưỡng, tôn giáo chính đáng, theo pháp luật của quần chúng. Từ đó, loại bỏ những nguyên cơ mà các thế lực xấu có thể lợi dụng kích động,

xuyên tạc; quần chúng yên tâm, tin tưởng vào sự lãnh đạo, quản lý của Đảng và Nhà nước, tự giác đấu tranh với những hành vi lợi dụng tôn giáo chống đối Đảng, Nhà nước và chế độ.

Thứ tư, phát huy các giá trị đạo đức và nhân văn của tôn giáo trong việc xây dựng đời sống xã hội

Tôn giáo, tín ngưỡng luôn có hệ thống các quy chuẩn nhất định để khuyên răn tín đồ thực hành theo đúng mục đích và tôn chỉ. Mặc dù có sự khác nhau về khoảng cách địa lý, thời gian và không gian, nhưng các tôn giáo luôn có một mẫu số chung được xác lập chính là yếu tố nhân văn, đạo đức và hướng thiện. Xuất phát từ những giá trị và ý nghĩa tích cực, tôn giáo, tín ngưỡng có vai trò rất quan trọng trong đời sống tâm, linh, tinh thần của con người. Con người sử dụng tín ngưỡng tôn giáo như là một liệu pháp nhằm xoa dịu những bất an trong đời sống thường nhật và cả việc đền bù hư ảo những nguyện vọng của mỗi cá nhân.

Những năm qua, các tôn giáo ở khu vực Trung Bộ đã và đang tham gia nhập thế một cách tích cực, trong đó đáng chú ý là việc tham gia hỗ trợ các chính sách an sinh xã hội qua việc đóng góp từ thiện, cứu trợ những hoàn cảnh khó khăn; tham gia đào tạo cung ứng nghề nghiệp và quan trọng nhất là giáo dục đạo đức. Thông qua sinh hoạt vật chất và tinh thần, tín ngưỡng, tôn giáo đã góp phần tô đậm thêm sắc màu cho văn hóa dân tộc. Trên tinh thần đó, chính quyền các cấp ở Trung Bộ cần quán triệt quan điểm của Đảng: “Phát huy những giá trị văn hóa, đạo đức tốt đẹp của các tôn giáo”⁽³⁾; phải coi những giá trị văn hóa, đạo đức tốt đẹp của tôn giáo có thể được tiếp thu, vận dụng vào công cuộc xây dựng xã hội mới.

Cần nhìn nhận tôn giáo là nguồn lực cho sự phát triển như Chỉ thị số 18-CT/TW ngày 10/01/2018 của Bộ Chính trị về tiếp tục thực hiện Nghị quyết số 25-NQ/TW của Ban Chấp hành Trung ương Đảng khóa IX về công tác tôn giáo trong tình hình mới đã xác định. Quan tâm giải quyết vấn đề các hiện tượng tôn giáo mới theo hướng mọi tôn giáo đều được thừa nhận pháp nhân phi thương mại khi hội đủ các

(tiếp trang 84)